

EUROPOS SAJUNGOS KONKURENCIJOS TEISĖS ĮTAKA LIETUVOS ADMINISTRACINEI PRAKTIKAI IR TEISMŲ JURISPRUDENCIJAI

Dr. Lauras Butkevičius

Konferencija „Konstitucionalizmas ir supranacionalizmas“

2013-09-26, Vilnius

Lietuvos ir ES konkurencijos teisės sąveikos pagrindai

- Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalis:
„Šiuo įstatymu siekiama Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos konkurencijos santykius reglamentuojančios teisės suderinimo“
- Įstatymo nuostatos pagrindas – Europos sutartis
 - Lietuva buvo prisiėmusi tarptautinius įsipareigojimus derinti savo teisę su EB *acquis* konkurencijos srityse
 - Tačiau valstybės, siekusios tapti ES narėmis, neprivalėjo suderinti savo nacionalinės konkurencijos teisės su EB teise *in toto*
 - S. Estrin ir P. Holmes (1998):
„Su vidurio ir rytų Europos valstybėmis sudarytos Europos sutartys įtvirtino *de facto*, bet ne *de jure* pareigą sukurti nacionalines konkurencijos teisės sistemas, atitinkančias EB pavyzdį“

Nacionalinės konkurencijos teisės harmonizavimas su ES teise

- ES teisės normos, jų aiškinimo ir taikymo praktika buvo ir išlieka pavyzdžiu esamoms ir būsimoms ES valstybėms narėms
 - Didžiosios daugumos valstybių narių įstatymai pažodžiui atkartoja SESV 101 ir 102 straipsnius
 - Nacionalinės koncentracijų kontrolės sistemos didžiąja dalimi atitinka ES modelį
- Vyraujanti pozicija dėl SESV 101 ir 102 straipsnių taikymo valstybėse narėse
 - Nacionalinės konkurencijos priežiūros institucijos privalo elgtis taip pat, kaip Europos Komisija
- Tačiau decentralizuotoje konkurencijos teisės įgyvendinimo sistemoje nėra įmanomas visiškai vienodas SESV 101 ir 102 straipsnių taikymas
- Nacionalinės konkurencijos teisės nuostatos nėra (ir negali būti) identiškos ES teisės nuostatoms
 - ES Konkurencijos politika nėra izoliuota, jai turi įtakos kitos politikos sritys

Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalis po Lietuvos tapimo ES nare

- Įstatymo nuostata aiškintina, kaip reiškianti ne siekį suvienodinti Lietuvos konkurencijos teisę su ES teise *in toto*, bet kaip siekį sudaryti tinkamas sąlygas tinkamam ir efektyviam ES ir nacionalinių konkurencijos teisės normų įgyvendinimui
- Taikant teisės normas, kurios buvo kuriamos vadovaujantis ES pavyzdžiu, būtina vadovautis tokių ES teisės normų taikymo ir aiškinimo praktika
- Ši taisyklė galėtų būti taikoma ir tų konkurencijos teisinių santykių, kurie apskritai nėra reglamentuojami nacionaliniuose teisės aktuose, atžvilgiu

ESTT pozicija 1/2

- Jurisprudencija, susijusi su valstybių narių nacionalinių teisės normų, kurios atitinka konkrečias ES teisės normas (ar įtvirtina atitinkamas nuorodas į ES teisę), aiškinimu
 - Kai nacionaliniame teisės akte išimtinai vidaus situacijoms numatyti sprendimai atitinka numatytuosius ES teisėje, ES yra suinteresuota, kad siekiant išvengti aiškinimo skirtumų ateityje iš ES teisės perimtos nuostatos būtų aiškinamos vienodai, nesvarbu, kokiomis aplinkybėmis jos taikytinos

Pvz.:

2001-01-11 sprendimas byloje Nr. C-1/99

2006-03-16 sprendimas byloje Nr. C-3/04

2007-12-11 sprendimas byloje Nr. C-280/06

ESTT pozicija 2/2

- Generalinė advokatė J. Kokott
 - ES interesas, kad atitinkamos nuostatos būtų aiškinamos ir taikomos ES mastu vieningai, yra ypatingai didelis konkurencijos teisės srityje
 - Konkurencijos teisės srityje nacionalinė teisė ypač dažnai grindžiama ES teisės nuostatomis ir daugelio valstybių narių nacionaliniai konkurencijos teisės aktai, net ir skirti tik vidaus situacijoms, orientuojami į atitinkamas ES teisės nuostatas
 - Konkurencijos teisėje galioja paralelinio nacionalinių ir ES teisės normų taikymo principas, t.y. dažnai toms pačioms situacijoms šalia nacionalinių teisės nuostatų taikomos ir ES teisės nuostatos

2006-07-13 išvada byloje Nr. C-217/05

2007-07-03 išvada byloje Nr. C-280/06

ES teisės įtaka: ankstyvoji Konkurencijos tarybos praktika

- 2004-11-19 nutarimas Nr. 2S-12:
„[Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalis] reiškia, kad Konkurencijos įstatymas *turi būti* aiškinamas ir taikomas remiantis Europos Komisijos ir Europos Teisingumo Teismo sprendimais ir aiškinimais“
- 2005-02-03 nutarimas Nr. 2S-3:
„Atsižvelgiant į tai, kad Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis yra *parengtas ir iš esmės identiškas* Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsniui, bei į tai, kad *Konkurencijos įstatymo paskirtis yra siekti* „Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos konkurencijos santykius reglamentuojančios teisės suderinamumo“ <...>, tikrąją minėto straipsnio esmę, paskirtį *galima atskleisti išnagrinėjus* Europos Sąjungos teisę bei praktiką aiškinant šį straipsnį “

ES teisės įtaka: ankstyvoji Vyriausiojo administracinio teismo jurisprudencija

- 2004-06-03 nutartis byloje Nr. P5-82/2004:
„<...> atsižvelgiant į minėtų Konkurencijos įstatymo straipsnių turinį, Europos Bendrijų konkurencijos teisės principus bei Europos Bendrijų teisminių institucijų praktiką (pagal Konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 3 dalį įstatymo tikslas – Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos konkurencijos santykius reglamentuojančios teisės suderinimas), konstatuotina <...>“
- 2006-05-11 nutartis byloje Nr. A1-686/2006:
„<...> aiškinant Konkurencijos įstatymo nuostatas *svarbi* Europos Bendrijų Teisingumo Teismo <...> praktikos, nagrinėjant Europos Bendrijų konkurencijos teisės pažeidimų bylas, analizė. Nors Konkurencijos įstatymas reglamentuoja *konkurencijos teisinius santykius, susiklosčiusius vietinėje rinkoje*, tačiau, atsižvelgiant į tai, jog šio įstatymo normos (šiuo atveju reglamentuojančios draudžiamus susitarimus) ir jose naudojamos sąvokos iš esmės yra identiškos Europos Bendrijos sutarties 81 straipsniui, be to, Konkurencijos įstatymo tikslas yra Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos konkurencijos santykius reglamentuojančios teisės suderinimas <...>, Europos Bendrijos sutarties <...> 81 straipsnio interpretavimas ETT praktikoje yra *ypač aktualus* taikant Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį“

Vyriausiojo administracinio teismo pozicija dėl ES konkurencijos teisės

- Bylos, nesusijusios su SESV 101 ir 102 straipsnio taikymu
 - ES konkurencijos teisė kaip *papildomas* teisės aiškinimo šaltinis
 - 2011-06-23 nutartis byloje Nr. A444-1433/2011

„Nors SESV nagrinėjamu atveju tiesiogiai nėra taikoma <...>, vertinant aptariamus susitarimus, vis dėlto *gali būti atsižvelgiama* į ES pirminės ir antrinės teisės nuostatas bei šių nuostatų aiškinimą <...> kaip į papildomus šaltinius“
 - 2012-03-01 nutartis byloje Nr. A502-1668/2012

„Aiškinant ir taikant nacionalinės konkurencijos teisės nuostatas koncentracijų kontrolės srityje, *svarbios* ir Europos Sąjungos teisės nuostatos, reglamentuojančios itin panašius teisinius santykius“
- Vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. veiklos apžvalga

„Lietuvos nacionalinė konkurencijos teisė yra *glaudžiai susijusi* su ES konkurencijos teise, kurios pagrindai įtvirtinti SESV. Todėl ir šioje bylų kategorijoje teismams kaip papildomu teisės aiškinimo šaltiniu *dažnai reikia vadovautis* ES teise, ES teisminių institucijų sprendimais, o tam tikrais atvejais privalu net tiesiogiai taikyti ES teisės normas“

Nacionalinės teisės savitumo ribos

- Nepaisant nacionalinių ir ES konkurencijos teisės sistemų panašumo, nacionaliniai teisinio reguliavimo skirtumai egzistuoja įvairiose srityse
 - Baudos
 - Baudžiamoji atsakomybė už konkurencijos teisės pažeidimus
 - Pažeidimo įrodinėjimas
 - Atsakomybės perėjimas
 - Ir kt.
- Nacionaliniai teismai išlaiko taip vadinamą procedūrinę autonomiją, bet ji nėra absoliuti
 - Nacionalinės teisės normos turi būti suderinamos su bendraisiais ES teisės principais, bet neprivalo būti identiškos įtvirtintoms ES teisės aktuose

Nacionalinės teisės savitumo ribos – Vyriausiojo administracinio teismo pozicija

- 2008-12-08 nutartis byloje Nr. A248-715/2008
„<...> reikia atsižvelgti ir į ES teisėje galiojančias procesines konkurencijos teisės taisykles. <...> Negalima taikyti tokių nacionalinių procesinių normų, kurios SESV 101 ir 102 straipsnių taikymą labai apsunkintų arba padarytų praktiškai neįmanomu (*veiksmingumo reikalavimas*), ir taikyti mažiau palankias procesines normas, nei taikomos nacionalinių konkurencijos normų pažeidimų atvejais (*ekvivalentiškumo reikalavimas*)“
- 2012-06-21 nutartis byloje Nr. A520-2136/2012
„Nesant bendrų visoms valstybėms narėms taikytinų procedūrinių taisyklių konkurencijos teisės srityje, kiekvienai valstybei narei yra palikta *pakankamai plati diskrecija* reguliuoti procedūrinius klausimus nacionaliniu lygmeniu“
- 2013-03-15 nutartis byloje Nr. A520-706/2013
„<...> reikia atsižvelgti ir į ES teisėje galiojančias procesines konkurencijos teisės taisykles <...> todėl ir šioje byloje išplėstinė teisėjų kolegija *sistemiškai atsižvelgia* į ES teisės nuostatas, kurios reguliuoja konkurencijos teisės pažeidimų tyrimo procedūrų veiksmus“

Atvejai, kai nesivadovauta ES teise

- Vyriausiojo administracinio teismo 2012-03-01 nutartis byloje Nr. A502-1668/2012
„Baudų skyrimo srityje Europos Komisija ir Konkurencijos tarybos *diskrecijos ribos nėra vienodos apimties*. Šiuo požiūriu atsakovo argumentai, kad Europos Komisijos praktika, pagal kurią skiriant baudas, terminas dėl pakartotinumų gali būti netaikomas, pripažinta kaip pagrįsta net ESTT jurisprudencijoje, *atmestini*“
- Vyriausiojo administracinio teismo 2012-06-21 nutartis byloje Nr. A520-2136/2012
„Šioje byloje Konkurencijos tarybos nurodoma praktika dėl SESV 102 ir 102 straipsnių taikymo *nesiremtina*, nes byloje taikytinos *tik* nacionalinės teisės normos“
„Reglamente Nr. 1/2003, kuriuo remiasi Konkurencijos taryba, numatytos procedūrinės taisyklės, *inter alia* susijusios su senaties terminų bylose dėl konkurencijos teisės pažeidimų skaičiavimu, taikytinos *Europos Komisijos atliekamiems veiksams*“
„Nagrinėjamoje byloje *remtinasi išimtinai* nacionalinėmis teisės normomis, nustatančiomis senaties terminų konkurencijos teisės bylose skaičiavimą“

Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalis: „Įstatymas draudžia monopolizuoti gamybą ir rinką, saugo sąžiningos konkurencijos laisvę“ 1/2

- Bylos, susijusios su Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio taikymu
 - Konkurencijos tarybos praktikos ir administracinių teismų jurisprudencijos pagrindas – Konstitucija ir Konstitucinio Teismo jurisprudencija
- Kitos bylos
 - Vyriausiojo administracinio teismo 2012-05-17 nutartis byloje Nr. A520-1301/2012

„Įtvirtinant nuostatas, numatančias, kad susitarimai dėl tiesioginio ar netiesioginio kainų, tam tikros prekės gamybos ar pardavimo kiekių nustatymo, rinkos pasidalijimo patys savaime riboja konkurenciją, pirmiausia *siekiama apsaugoti* ne tik atitinkamoje rinkoje dalyvaujančius kitus konkurentus ar vartotojų interesus, bet rinkos struktūrą ir kartu pačią konkurenciją, kaip *visuotines vertybes*, garantuojančias *inter alia konstitucinę* ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą“

Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalis: „Įstatymas draudžia monopolizuoti gamybą ir rinką, saugo sąžiningos konkurencijos laisvę“ 2/2

- Vyriausiojo administracinio teismo 2012-01-26 nutartis A858-269/2012
„Konkurencijos teisės reikalavimų neatitinkančio *susitarimo draudžiamumo esmė* atskleistina per konkurencijos sampratą. *Konstitucinė* sąžiningos konkurencijos koncepcija, kuri, be kita ko, apima draudimus sudaryti priešingus konkurencijai susitarimus, suponuoja tai, kad ūkio subjektai, laisvai veikdami rinkoje, varžosi vieni su kitais lygiais teisiniais pagrindais, kad jie savarankiškai priima sprendimus dėl ūkinės veiklos ir šiuo požiūriu nepriklauso vieni nuo kitų“
- Vyriausiojo administracinio teismo 2012-03-01 nutartis byloje Nr. A502-1668/2012
„Konkurencijos taryba jai suteiktus *baudų ir kitų sankcijų skyrimo įgaliojimus* privalo įgyvendinti vadovaudamasi bendraisiais teisės, be kita ko, *konstituciniais*, principais ir teisės taikymo reikalavimais“

Ačiū už dėmesį!

Dr. Lauras Butkevičius

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedros docentas

Tarptautinės ir Europos Sąjungos instituto narys

Advokatas